

UOT 372.0:002

Vüsalə Abdulla qızı Süleymanova
Sumqayıt Dövlət Universitetinin baş müəllimi

MƏKTƏB İNFORMATİKASI VƏ V SİNİF İNFORMATİKA DƏRSLİYİNİN TƏHLİLİ

Вусаля Абдулла гызы Сулейманова
старший преподаватель Сумгаитского Государственного Университета

АНАЛИЗ ШКОЛЬНОГО КУРСА ИНФОРМАТИКИ И УЧЕБНИКА ИНФОРМАТИКИ V КЛАССА

Vusala Abdulla Suleymanova
senior lecturer at Sumgait State University

ANALYSIS OF THE SCHOOL COURSE OF INFORMATICS AND THE TEXTBOOK OF INFORMATICS V CLASS

Xülasə. Müasir informatika fənninin tədrisi zamanın tələblərindən irəli gələn bir zərurətdir. Sözsüz ki, orta məktəblərdə tədris olunan informatika dərsləkləri müasir dövrün tələblərini maksimum ödəməyə çalışmalıdır.

Açar sözlər: *məktəb informatikası, informasiya texnologiyaları, proqram təminatı, dərslək komplekti, Milli Kurikulum.*

Резюме. Преподавание информатики в наше время является требованием современности. Несомненно, учебники современного курса информатики должны максимально удовлетворять требованиям сегодняшнего дня.

Ключевые слова: *школьный курс информатики, информационные технологии, программное обеспечение, комплект учебников, Национальный Курикулум*

Summary. Teaching computer science in our time is a requirement of modernity. Undoubtedly, the textbooks of the modern computer science course should meet the requirements of today to the maximum.

Key words: *school course of informatics, information technology, software, set of textbooks, National Curriculum*

İnformatikanın bir elm kimi formalaşması keçən əsrin ikinci yarısına təsadüf edir. İnformatika elmi kibernetika elminin əsasında yaradılmış, təkmilləşdirilmiş və bu gün konkret informasiya proseslərinin (texnologiyalarının) hamısına aid olan ümumi qanunauyğunluqları öyrənir.

İnformatikanın təhsildə tətbiqləri ilə məşğul olan predmet məktəb informatikası adını almışdır. İlk dəfə bu termin rus alimi A.P. Yerşov tərəfindən işlədilmişdir. Məktəb informatikası məktəbdə kompüter texnikasının tətbiqi ilə proqram, texniki, tədris-metodiki və təşkilati təminatının öyrənilməsi məsələləri ilə məşğul olan sahəsidir. Məktəb informatikasının proqram təminatı məktəblərin informasiya sistemlərinə əsaslanır. Bu sistemlər isə məktəbin bütün kollektivinin - məktəblilər, idarə edənlər və

müəllimlərin fəaliyyətini uzlaşdırır. Məktəb informatikasının texniki təminatı dedikdə isə məktəbdə təlim-tərbiyə işinin optimal təşkili üçün nəzərdə tutulmuş bütün texniki avadanlıqlar başa düşülür. Tədris metodiki təminat məktəblərdə tədris olunan və informatika elmi ilə müəyyən dərəcədə əlaqəsi olan bütün fənlər üzrə istifadə edilən dərsləklər, elmi metodiki vəsaitlər və s.-dir. Məktəb informatikasının təşkilati təminatı daim yenilənən və inkişaf edən informasiya texnologiyalarının dinamikliyi səbəbindən çox mürəkkəbdir. Buraya məktəb informatikasının texniki bazasının yaradılması, məktəbə aid müasir texniki vasitələrin alınması, bütün səviyyələrdə yeni informasiya texnologiyalarından bacarıqla istifadə edən, bunu şagirdlərə yüksək səviyyədə öyrədə bilən və digər fənlərin öyrənilməsi üçün

informatikadan alınan zəruri bacarıqları aşılacaq bilən pedaqoji kadrların hazırlanması daxildir.

İnformatikanın ilk zamanlarda tədrisində üç əsas baza anlayışı var idi - informasiya, alqoritm, EHM. İnformatikanın ilk maşınli variantı 1985-ci ildə İnformatika və hesablama texnikasının əsasları kursu üçün hazırlanmışdı və əsasən yuxarı sinif şagirdləri üçün nəzərdə tutulmuşdu. Həmin kurs şagirdlərin kompüter siniflərində işini nəzərdə tuturdu.

Keçən əsrin 70-ci illərindən sonra formalaşmış kurikulum nəzəriyyəsi, 90-cı illərin axırlarından başlayaraq Azərbaycanda da istifadə olunmağa başlanmışdır. Kurikulum təhsilin məzmunu, təşkili və qiymətləndirilməsi, elmdəki yenilikləri ilə bağlı bütün məsələləri özündə əks etdirən konseptual sənəddir. Xarakterinə görə kurikulumlar iki yerə ayrılır:

- fənyönlü kurikulum;
- şəxsiyyətyönlü kurikulum.

Milli Kurikulum mədəni və sosial həyatın qloballaşdığı, informasiya kommunikasiya texnologiyalarının rolunun artdığı müasir dövrdə hər bir şəxsin istedad və qabiliyyətinin nəzərə alınaraq, müstəqil qərarlar qəbul etməsi üçün onun lazımı bilik və bacarıqlara malik olmasına, onun ahəngdar şəxsiyyət kimi formalaşmasına yönəlmişdir. İnformasiya cəmiyyətinin bugünkü şagirdi, əlbəttə ki, sabahın gənci və qurucusudur. Yetişən gənc nəsil qloballaşan dünyanın bir parçası olaraq öz milliliyini və ənənələrini qorumaqmalıdır. Bunlar və digər məqamlara nəzərən Milli Kurikulum hazırlanarkən aşağıdakı prinsiplər əsas götürülmüşdür:

- tələbyönlülük;
- nəticəyönlülük;
- şagirdyönlülük;
- integrativlik;
- milli və ümumbəşəri dəyərlərin nəzərə alınması;

○ şagirdin fərdi xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla onun üçün əlverişli şəraitin yaradılması.

Dərslik komplektinin mövzular üzrə strukturunu formalaşdırarkən alt standartlar təhlil edilmiş, tədris prosesində məzmun standartlarının məzmun xətləri üzrə nisbəti müəyyənləşdirilmiş və mövzuların həcmində müvafiq dərs saatları ayrılmışdır.

5-ci sinif informatika fənni üzrə dörd məzmun xətti müəyyənləşdirilmişdir:

1. İnformasiya və informasiya prosesləri;
 2. Formallaşdırma, modelləşdirmə, alqoritmləşdirmə və proqramlaşdırma;
 3. Kompüter, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları və sistemləri;
 4. Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması.
- 5-ci sinif dərslərində bölmələr aşağıdakı kimi düzülmüşdür:
1. İnformasiya;
 2. Kompüter;
 3. Tətbiqi proqramlar;
 4. Alqoritm və proqram;
 5. İnternet.

İnformasiya və internet bölmələrinin hər biri 4 mövzunu əhatə edir. Digər bölmələrin hər biri isə 6 mövzu ilə əhatələnmişdir. Dərslikdə hər bir mövzu üzrə materiallar xarakterinə görə bu ardıcılıqla yerləşdirilmişdir:

1. *Maraq oyatma (motivasiya)*. Mövzunun təbliqləri ilə bağlı maraqlı vəziyyət və hadisələr təsvir edilir, motivasiya yaradılır, şagirdlər dərs prosesində fəallaşdırılır və suallarla yekunlaşır.

2. *Fəaliyyət*. Maraqlı yaradılan hadisələrin araşdırılmasına, bu hadisələrin səbəb-nəticə əlaqələrinin kəşf edilməsinə yönəlmiş tədqiqat xarakterli tapşırıqlar verilir. Praktiki dərslərdə fəaliyyət tapşırığı alqoritm şəklində təqdim olunur və hər bir addımın nəticəsi qeyd olunur.

3. *İzahlar*. Fəaliyyət zamanı kəşf etdiyimiz faktlarla bağlı bəzi açıqlamalar verilir. Əsas anlayışlar, mövzu ilə bağlı izahatlar, təriflər, qaydalar, düsturlar, bir sözlə, dərslərin əsas məzmununu burda əks etdirilir.

4. *Biliklərin dərinləşdirilməsi*. Əldə edilən bilikləri dərinləşdirmək üçün nümunələr və maraqlı məlumatlar verilir.

5. *Araşdırmaq - öyrənmək*. Mövzuda öyrənilənləri tamamlamaq, tətbiq etmək və onlara münasibət bildirmək məqsədi ilə verilən tapşırıqlardır.

6. *Sual və tapşırıqlar*. Hər mövzuda öyrənilənləri nümayiş etdirmək üçün nəzərdə tutulub.

Özümü qiymətləndirərək hissəsində tədris vahidində öyrədilənlərin tədqiqi ilə bağlı ümumiləşdirici sual və tapşırıqlar verilmişdir. Onlar summativ qiymətləndirməyə hazırlıq üçün də istifadə oluna bilər.

Sözlük. Hər mövzu üzrə öyrənilən əsas anlayışlar daha çox diqqət cəlb etmək üçün çərçivədə qeyd olunur. Bu maraqlıdır hissəsində

mövzu ilə əlaqəli maraqlı məlumatlar və faktlar qeyd olunur.

Dərslərdə mövzuların rəngarəng səkillərə müşayiət olunması kitabın şagirdlər üçün daha oxunaqlı olmasını təmin edir. Dərslər kompleksinə daxil olan müəllim üçün metodik vəsaitdə aşağıdakı materiallar öz əksini tapmışdır:

- informatika fənn kurikulumunun tələblərinin reallaşma mexanizmlərinin şərh və əsaslandırılması;

- dərslər kompleksinin mövzular üzrə strukturu;

- fənn üzrə məzmun standartlarının reallaşma cədvəli və illik planlaşdırma nümunəsi;

- fənlərarası inteqrasiya imkanları və digər fənlərin uyğun alt standartları ilə inteqrasiya cədvəli;

- şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilmə prinsipləri və formaları;

- gündəlik planlaşdırmaya dair nümunələr;

- hər mövzu üzrə qruplaşdırılmış təlim materiallarının dərslər səhifələrinin kiçildilmiş surətləri üzərində sxematik təsviri;

- hər mövzuda qruplaşdırılmış təlim materialları üzrə iş texnologiyasının şərh;

- hər bir mövzu üzrə tövsiyələrin əvvəlində dərslər təlim məqsədlərinin reallaşdırılması ilə bağlı daha çox diqqət yetirilməli məsələlər;

- müəllimlər üçün mövzu üzrə əlavə məlumatlar;

- müəllimin istifadə edə biləcəyi mənbələr.

Müəllim tövsiyə olunan materiallardan sinfin hazırlıq səviyyəsinə, tədris vaxtına, texniki təchizata və diferensial təlim prinsiplərinə uyğun olaraq lazım bildiyi qədər istifadə edə bilər. Bu günə qədər məktəb informatika kursunun inkişafında nəzərə çarpan ən vacib məqamlardan biri onun məzmununda informasiya texnologiyaları (İT) həcminin artmasıdır. Texnologiya yunanca *techne* - bacarıq və *logos* - hazırlanma, istehsal mənasını verib, nə-

yinsə hazırlanması, istehsalı deməkdir. Texnoloji məzmununa aşağıdakılar daxildir:

- kompüterin arxitekturası, ayrı-ayrı qurğuları və onların iş prinsipləri ilə tanışlıq;

- tətbiqi proqram təminatının – mətn və qrafik redaktorlarda işin öyrədilməsi və s.

İnformatika tədrisində aşağıdakı vasitələr sistemindən istifadə olunur:

- kompüter və kompüter sinifləri;

- informatika kursunun proqram-metodik təminatı;

- tədris, nümayiş materialları;

- telekommunikasiya sistemləri, internet bağlantısı vasitələri və digər lokal şəbəkələr.

Məktəb informatikasında İKT-nin tətbiqi proqram mühitini mətn və qrafik redaktorlar, verilənlər bazası, multimedia proqramları təşkil edir. Bu proqramlar ümumi təyinatlı proqramlar olub, praktikada geniş istifadə olunur, məktəbdə öyrədilməsi təqdirə layiq haldır. Məktəbdə İT mövzusunun tədrisinə müxtəlif yanaşmalar mövcuddur. Belə proqramlara Word Pad mətn redaktoru, Paint Brush qrafik redaktoru və s. aiddir. İnformasiya texnologiyaları xəttinin hər bir mövzusunun öyrədilməsi həmin texnologiyaların tətbiq sahələri ilə tanışlıqla başlamalıdır.

İnformasiya cəmiyyətinin insanı bu və ya digər şəkildə müxtəlif informasiya sahələrinin istifadəçisi və yaradıcısıdır.

Problemin aktuallığı. Kurikuluma əsasən hazırlanmış dərslərdə əsasən İT xətti şagirdlərin tətbiqi proqramlarla tanış edilməsi və bu proqramlarda praktik işlərin aparılması ilə tədris edilir.

Problemin elmi yeniliyi. Məktəbdə düzgün biliklərlə silahlandırılmış yetişən nəsil bu informasiya selində informasiyadan düzgün istifadə etmək və faydalanmaq xüsusiyyətlərinə malik olacaq.

Problemin praktik əhəmiyyəti. İnformatika kursunda əsas diqqəti İT vasitələrinin deyil, insanın informasiya fəaliyyətinin müxtəlif sahələrinin öyrədilməsinə yönəltmək lazımdır.

Ədəbiyyat:

1. Mahmudzadə R., Sadiqov İ., İsayeva N. İnformatika: Umumtəhsil məktəblərinin V sinfi üçün dərslər. Bakı, 2012.
2. Mahmudzadə R., Sadiqov İ., İsayeva N. İnformatika: V sinif. Müəllim üçün metodik vəsait. Bakı, 2012.
3. Novruzova X. İnformatikanın tədrisi metodikası. Bakı, 2017.
4. <http://kurikulum.az>
5. <http://informatik.az>

Rəyçilər: dosent X.S. Həsənova, dosent İ.S. Səfərli
Redaksiyaya daxil olub: 12.12.2018.

KİMYANIN TƏDRİSİ METODİKASI

UOT 37.01.

Kamil Nəsir oğlu Haqverdiyev
kimya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Bakı Dövlət Universiteti
Rəna Tofiq qızı Abdinbəyova
kimya üzrə fəlsəfə doktoru
Bakı Dövlət Universiteti
Gülay Güloğlan qızı Cəfərova
Bakı Dövlət Universiteti

AMİNLƏR MÖVZÜSÜNÜN AKMEO-PSİXOLOJİ TƏDRİSİ

Камил Насир оглу Аквердиев
доктор философии по химии, доцент
Бакинский Государственный Университет
Рена Тофик кызы Абдинбекова
доктор философии по химии, преподаватель
Бакинский Государственный Университет
Гюлай Гюльоглан кызы Джафарова
Бакинский Государственный Университет

AKMEO-PSIXOLOGICHESKOE PREPODAVANIYE TEMY AMINYI

Kamil Nasir Haqverdiyev
doctor of philosophy in chemistry, associate professor
Baku State University
Rena Tofiq Abdinbeyova
doctor of philosophy in chemistry, teacher
Baku State University
Gulay Guloglan Jafarova
Baku State University

ACMEO-PSYCHOLOGICAL TEACHING TOPIC OF AMINES

Xülasə. Müəllimlik fəaliyyətinin akmeo-psixoloji tədqiqatları öyrənilmişdir. Göstərilən üsul ilə öyrətdikdə öyrənənlərin mənimsəmə qabiliyyətləri, kimya elminə maraqları artır və motivləşmə inkişaf etdirilir.

Açar sözlər: *akmeologiya, akmeoloji psixologiya, şəxsiyyətin inkişaf etdirilməsi və tərbiyənin artırılması*

Резюме. Изучение акмео-психологического исследования деятельности учителя. Обучение учащихся указанным методом повышает их познавательную способность, интерес к химической науке и развивает их мотивацию

Ключевые слова: *акмеология, акмеологическая психология, повышение образования и воспитания*

Summary. Acmeological psychological researches of teaching activity have been studied. Teaching of students with the showing method improve their learning skills, interest in chemistry and motivation

Key words: *acmeology, acmeological psychology, development of personality, progressing of education*